

Череп Алла Василівна, д.е.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, e-mail: cherep.av.znu@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5253-7481>

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69600.

Фонарьова Тетяна Анатоліївна, к.е.н., доцент, e-mail: fonarevat@ukr.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7726-6999>

Український державний університет науки і технологій, пр. Гагаріна, 4, м. Дніпро, 49600.

Косенко Олександра Петрівна, д.е.н., професор, Тел: +38 (067) 9401681; e-mail: pgpererva@gmail.com. ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6256-9329>

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», вул. Кирпичова 2, м. Харків, Україна, 61002

ЕКОНОМІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПРОМИСЛОВИХ ІННОВАЦІЙ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню існуючих підходів до економічного оцінювання ефективності комерційних можливостей інтелектуальної власності та промислових інновацій у виробничо-комерційній діяльності промислових підприємств. Визначено та обґрунтовано найбільш важливі групи показників, що характеризують ефективність комерційних можливостей інтелектуальної власності та промислових інновацій. До цих груп віднесено: показники, що характеризують ринкові характеристики інтелектуальної власності (показник цільового призначення ринку, показник перспектив (розвитку) ринку, індикатор позиціонування інтелектуальної технології на ринку); вартісні характеристики, що відображають реальні витрати розробників, і споживачів інтелектуальної власності; комерційні характеристики, що відображають споживчу цінність інтелектуальної технології для потенційного використання; патентно-правові характеристики інтелектуальної власності та промислових інновацій що відображають патентну чистоту об'єкта інтелектуальної власності, охорону виключних прав на нього, неможливість (або в крайньому випадку - значну складність) копіювання та підробки. Детально розглянуто застосовувані нині методи оцінки ефективності використання комерційних можливостей інтелектуальної власності та промислових інновацій, які засновані на співвідношенні результатів і витрат, тобто. на зіставленні отриманого ефекту та витрат. Доведена доцільність перевірки отриманих значень економічної ефективності, а також організації жорсткого контролю за витрачанням коштів та дотриманням запланованих термінів.

Ключові слова: інтелектуальна власність, інноваційні технології, комерційний потенціал, управління ефективністю, економічна оцінка.

Cherep Alla V., doctor of economics, professor, honored worker of science and technology of Ukraine. e-mail: cherep.av.znu@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5253-7481>

Zaporizhzhia National University, str. Zhukovsky, 66, Zaporizhzhia, Ukraine, 69600

Fonareva Tetyana A., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, e-mail: fonarevat@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7726-6999>

Ukrainian State University of Science and Technology, 4 Gagarina Ave., Dnipro, 49600

Kosenko Oleksandra P., doctor of economics, professor, phone: +38 (067) 9401681; e-mail: pgpererva@gmail.com. ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6256-9329>

National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", str. Kirpychova 2, Kharkiv, Ukraine, 61002

ECONOMIC EVALUATION OF THE EFFICIENCY OF COMMERCIAL OPPORTUNITIES OF INTELLECTUAL PROPERTY AND INDUSTRIAL INNOVATIONS

Abstract. The article is devoted to the study of existing approaches to the economic evaluation of the effectiveness of commercial opportunities of intellectual property and industrial innovations in the production and commercial activities of industrial enterprises. The most important groups of indicators characterizing the effectiveness of commercial opportunities of intellectual property and industrial innovations are defined and substantiated. These groups include: indicators characterizing the market characteristics of intellectual property (market target indicator, market prospects (development) indicator, intellectual technology positioning indicator on the market); cost characteristics reflecting the real costs of developers and consumers of intellectual property; commercial characteristics reflecting the consumer value of the intelligent technology for potential use; patent-legal

characteristics of intellectual property and industrial innovations that reflect the patent purity of the object of intellectual property, the protection of exclusive rights to it, the impossibility (or in the extreme case - significant difficulty) of copying and counterfeiting. The currently used methods of assessing the effectiveness of the use of commercial opportunities of intellectual property and industrial innovations, which are based on the ratio of results and costs, i.e. are considered in detail. on the comparison of the obtained effect and costs. The feasibility of checking the obtained values of economic efficiency, as well as the organization of strict control over the spending of funds and compliance with the planned deadlines, has been proven.

Keywords: *intellectual property, innovative technologies, commercial potential, efficiency management, economic evaluation.*

Постановка проблеми. Рушійною силою промислових підприємств у ринковій економіці є інтелектуальна власність та створені з її використанням промислові інновації, що з допомогою ефективних інвесторів приносить їм значні прибутки. Незважаючи на необхідність суттєвого збільшення витрат на наукові дослідження та розробки промисловими підприємствами, питома вага об'єктів інтелектуальної власності, що використовуються у виробничо-комерційній діяльності, дуже незначна. Таке становище багато в чому пояснюється недосконалістю методичних та практичних рекомендацій щодо оцінки ефективності створення об'єктів інтелектуальної власності та їх комерційного потенціалу [1-18].

Надзвичайно важливим фактором є і те, що створені на промислових підприємствах нові результати інтелектуальної діяльності (об'єкти інтелектуальної власності, промислові інновації) є рушійною силою у розвитку цих підприємств, дозволяє їм за умов високої конкуренції мати додаткові конкурентні переваги. Однак наявність результатів інтелектуальної діяльності, що мають правову охорону, ще не є достатнім фактором створення конкурентних переваг і джерелом отримання додаткового доходу, оскільки багато і об'єктів інтелектуальної власності, і промислових інновацій залишаються незатребуваними [1, 5, 9]. Тільки успішне їх залучення до господарського обігу може забезпечити отримання підприємствами додаткового прибутку. У цьому процесі найважливішим моментом є оцінка ефективності створення та використання об'єктів інтелектуальної власності і промислових інновацій.

Такого роду висновок пояснюється тим, що провал комерційної пропозиції об'єкта інтелектуальної власності або промислової інновації на технологічному ринку може залежати від ринкового попиту, якості ринкової пропозиції, можливостей сучасної ринкової інфраструктури для ефективного використання інновацій і таке ін. Все це стає зрозумілим після рішення розробника (власника, користувача) виставити певний об'єкт інтелектуальної власності або промислову інновацію на продаж. Для цього необхідно мати науково-методологічну базу для попередньої оцінки ринкових можливостей предмету продажу, його комерційних

перспектив як для продавця, так і для покупця (споживача) [2, 7, 13, 17]. Тому завдання розробки методичних положень економічного оцінювання ефективності комерційних можливостей інтелектуальної власності та промислових інновацій є надзвичайно важливим та актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений авторами аналіз наявної наукової літератури з економіки інтелектуальної власності та інноваційної діяльності промислових підприємств дозволив виявити дослідження, в яких відтворено наявність позитивної залежності між рівнем комерційних можливостей наукових розробок та ринковими можливостями їх створення, дистрибуції та споживання. Теоретичне розуміння інтелектуальної власності як суб'єкта комерціалізації розглянуто в наукових публікаціях Перерви П.Г. [1, 2, 18], Косенко А.В. [3], Коціскі Д. [4], Болюх І. [5], Маслак М.В. [6], Кобелевої Т.О. [7-9, 11], Матросової В.О. [10], Приходько Є.Г. [12], Нагі С. [13], Рудики В.І. [14], Винниченко А.А. [15], Косенко О.П. [16], Долини І.В. [17] та багатьох інших.

Незважаючи на досліджену авторами значну кількість наукових публікацій з проблематики ефективності інтелектуальної власності та інноваційної діяльності промислових підприємств, залишається ще ряд проблем, які вивчені і досліджені недостатньо. Зокрема, слід зазначити, що, незважаючи на значну увагу дослідників до різних напрямів управління інтелектуальною власністю та інноваційною діяльністю, економічні та особливо управлінські аспекти вивчені неглибоко, що виражається в недостатності методичних розробок. Проведені дослідження в галузі економіки та управління ефективністю інтелектуальної власності не сформували комплексного теоретичного підходу до розробки концептуальних засад удосконалення цього виду управління [1, 7, 14, 17]. Багато аспектів досліджуваної проблеми, незважаючи на їх широке висвітлення в монографіях, фрагментарні і не в повній мірі взаємопов'язані. Дослідники відзначають лише той факт, що на сьогоднішній день теоретичні аспекти управління ефективність використання комерційного потенціалу промислових інновацій залишаються не в повній мірі розробленими, а правові механізми стихійно формують ефективність економічного управління інтелектуальною власністю на підприємствах реального сектору економіки.

Ефективне використання інтелектуальної власності та промислових інновацій у діяльності підприємств базується на створенні сучасної системи управління комерційними можливостями інтелектуальної власності та визначення їх потенційної ефективності [3, 9, 15]. В наукових розробках цього напрямку автори пропонують визначати науковий потенціал для проведення подальших розробок і досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є формування наукових положень

та практичних рекомендацій щодо оцінювання економічної ефективності комерційних можливостей інтелектуальної власності та промислових інновацій на промислових підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведені дослідження показали, що комерційні можливості інтелектуальної власності та промислових інновацій на національному і світовому технологічному ринку характеризуються низкою показників, без яких неможливо прийняти в достатній мірі економічно обґрунтоване управлінське рішення (рис.1).

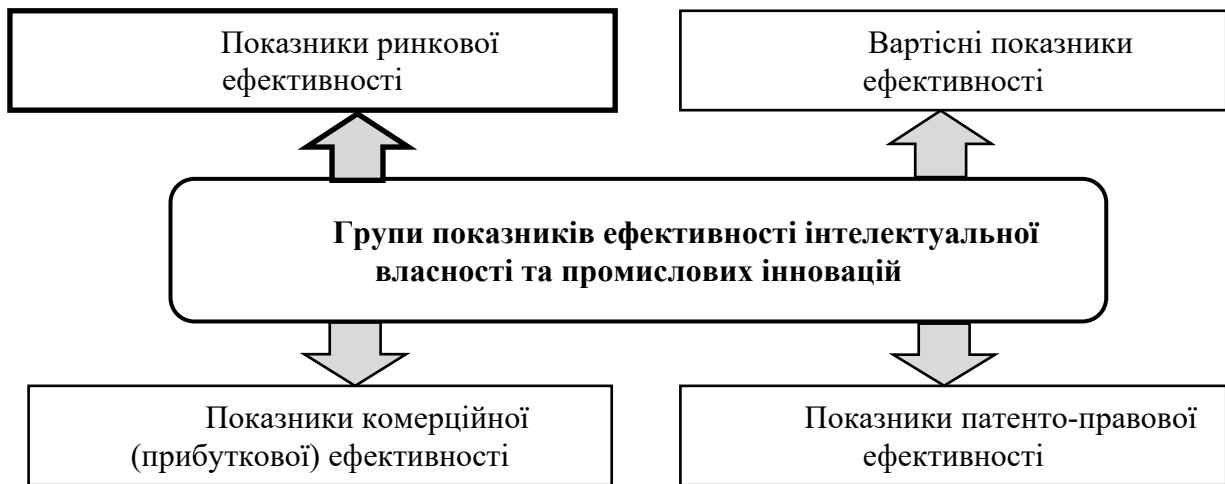

Рис. 1. Найбільш важливі групи показників, що характеризують ефективність комерційних можливостей інтелектуальної власності та промислових інновацій

Джерело: розроблено авторами

Як слідує з даних рис.1, частіше всього дослідники та топ-менеджмент підприємства враховують чотири найбільш важливі для оцінювання економічної ефективності групи характеристик (показників) інтелектуального продукту (технології, послуги). Розглянемо структуру цих груп більш детально.

Перша група показників - ринкові характеристики інтелектуальної власності та промислових інновацій включає в себе:

- показник цільового призначення ринку – інтелектуальна технологія може бути затребувана на будь-якому ринку (оптимальний варіант), призначене тільки для ринку споживчих товарів, важлива тільки для ринку промислових товарів і таке ін.;

- показник перспектив (розвитку) ринку в короткостроковій, середньостроковій і довгостроковій перспективі;

- індикатор позиціонування інтелектуальної технології на ринку, що відображає наявність або відсутність чіткої позиції об'єкта на цьому ринку.

Друга група показників - вартісні характеристики інтелектуальної власності та промислових інновацій, що відображають реальні витрати творця об'єкта інтелектуальної власності, а також реальні витрати потенційного споживача об'єкта інтелектуальної власності на його адаптацію та забезпечення його ефективного використання в реальних умовах експлуатації.

Третя група показників - комерційні характеристики інтелектуальної власності та промислових інновацій, що відображають споживчу цінність інтелектуальної технології для потенційного використання.

Четверта група показників - патентно-правові характеристики інтелектуальної власності та промислових інновацій що відображають патентну чистоту об'єкта інтелектуальної власності, охорону виключних прав на нього, неможливість (або в крайньому випадку - значну складність) копіювання та підробки.

Разом з тим, поза полем зору дослідників залишилися деякі надзвичайно важливі комерційні характеристики інтелектуальної власності, до яких ми пропонуємо віднести потенційну комерційну ефективність інтелектуальної власності та промислових інновацій для продавця (розробника, власника, ліцензіара) та для покупця (споживача, нового власника, ліцензіата).

Залучення результатів інтелектуальної діяльності, до основних з яких належать об'єкти інтелектуальної власності, у сфері комерційного обміну об'єктивно потребує визначення оцінки економічної ефективності їх комерційних можливостей як для конкретного споживача, так і для розробника інтелектуального продукту. Особливість інтелектуальної власності та інноваційних товарів з інтелектуальною складовою як товару полягає в тому, що включати їх у комерційний оборот можна тільки у вигляді передачі потенційному споживачу виключних прав на використання такого роду об'єктів.

З точки зору споживача (нового власника, покупця, ліцензіата) інтелектуальну власність можна розглядати з різних економічних позицій. Все залежить від виду інтелектуальної власності, а також від форми її використання в господарській практиці споживача. В одних випадках інтелектуальна власність є технологічною сировиною для розробки нових технічних засобів, матеріалів, нових видів споживчих товарів (наприклад, нового оригінального технологічного процесу), в інших - безпосередньо використовуються у виробництві матеріальних благ (наприклад, промислового зразка або корисної моделі) без

додаткової розробки. Виходячи з цих позицій, вартісна оцінка придбання прав на об'єкти інтелектуальної власності залежить від споживчих властивостей самих об'єктів правової охорони, обсягу переданих прав, складності, ресурсомісткості та інших показників у порівнянні з конкурентними пропозиціями на ринку. Як правило, ефективність інтелектуальної власності для розробника або споживача визначається нормою прибутку, яку отримує покупець (продавець) від придбання прав на них.

З точки зору розробника (власника, продавця, ліцензіара) інтелектуальної власності, існує два способи її використання. Перший спосіб передбачає, що розробник використовує цей вид інтелектуальної власності безпосередньо у своєму виробництві, наприклад, при виробництві продуктових інновацій (нових продуктів) з його допомогою. Другий спосіб передбачає передачу (комерціалізацію) об'єктів інтелектуальної власності потенційному споживачеві (споживачам), укладення з ним (з ними) ліцензійних договорів на передачу виключних або невиключних майнових прав інтелектуальної власності.

Оцінювати ефективність комерційних можливостей інтелектуальної власності та промислових інновацій рекомендується виходячи з інтересів усіх учасників виробничо-комерційної діяльності в інноваційно-інтелектуальній сфері: споживача, інвестора, підприємства-розробника, інтересів держави і таке ін.

Існуюча в цей час практика проведення такого роду розрахунків [1, 4, 7, 12, 14] рекомендує для практичного використання наступні види економічної ефективності:

- комерційна (фінансова) ефективність з урахуванням фінансових результатів практичної реалізації об'єкта інтелектуальної власності для його безпосередніх учасників;

- бюджетна ефективність, що відображає фінансові наслідки практичної реалізації об'єкта інтелектуальної власності (інтелектуальна технологія для потреб державного та місцевих бюджетів);

- економічна ефективність відображає вплив процесу використання інтелектуальної технології на зовнішнє середовище і враховує співвідношення результатів і витрат інвестиційних витрат, які не пов'язані безпосередньо з фінансовими інтересами учасників купівлі-продажу об'єкта інтелектуальної власності і можуть бути кількісно оцінені.

Методологія розрахунку ефективності використання інтелектуальної технології включає в себе наступні основні складові:

1. Оцінка всіх основних (інвестиційних) витрат розробника на етапах циклу створення об'єктів інтелектуальної власності (наукові дослідження, патентний пошук, розробка, апробація, юридичний захист, підготовка до комерціалізації, маркетинг, трансфертні витрати, обслуговування тощо).

2. Оцінка поточних (оборотних) витрат на створення та реалізацію об'єктів інтелектуальної власності (складання кошторису, формування собівартості, розрахунок ціни, узгодження показників тощо).

3. Розрахунок та аналіз показників комерційно-економічної ефективності інтелектуальної власності.

4. Визначення показників бюджетної ефективності.

Слід зазначити, що ми наводимо досить повний список всіх етапів. У конкретних випадках кількість етапів може бути і меншою. Наприклад, багато підприємств, що створюють, комерціалізують та споживають інтелектуальну власність, не розраховують бюджетну ефективність, припускаючи, що цей в цілому досить важливий показник формується за рахунок комерційної або економічної ефективності.

Важливим завданням при розрахунку показників ефективності об'єктів інтелектуальної власності є врахування багаторазових витрат (платежів, зборів) і майбутніх доходів (прибутків) в спеціальну форму, з використанням якої проводиться порівняння поточного і початкового періоду використання інтелектуальної технології.

Оцінка майбутніх витрат і результатів здійснюється в межах оціночного терміну ефективного використання об'єкта інтелектуальної власності, тривалість якого (горизонт розрахунку) враховується середньозваженим нормативним терміном використання (зазвичай, моральним терміном служби) об'єкта інтелектуальної власності або за погодженням з потенційним споживачем (покупцем).

Для представлення мультичасових показників використовується коефіцієнт дисконтування (α_t), який визначається за допомогою наступної залежності (1):

$$\alpha_t = 1/(1 + E_n)^t, \quad (1)$$

де t - рік, витрати і випуск інноваційної продукції на протязі якого зводяться до початкового періоду ($t = 0, 1, 2, \dots, T$); E_n - ставка дисконтування, визначається як норма прибутку на капітал, прийнятна для інвестора.

Призначення коефіцієнта E_n полягає в тому, щоб поєднати кошти різних часових періодів в одному розрахунку [6, 8, 15, 17]. Його економічний зміст зводиться до визначення річного відсотку прибутковості, який, інвестор хоче або може мати на вкладений ним капітал. В його основі, як правило, лежить рівень інфляції і так званий безпечний або гарантований рівень прибутковості фінансових інвестицій, який забезпечується державним банком при операціях з цінними паперами. Необхідність визначення ставки дисконтування полягає у

врахуванні комерційного ризику. Ризик в процесі інвестування проявляється у вигляді можливого зниження або втрати реальної прибутковості вкладеного капіталу в порівнянні з очікуваною.

Порівняння різних варіантів оцінки ефективності інтелектуальної власності та вибір найкращого рекомендується проводити з урахуванням використання різних показників, до яких відносяться [1, 4, 8]: чиста теперішня вартість (NPV), інтегральний ефект ($E_{інтегр}$) або чистий дисконтований дохід (ЧДД); індекс прибутковості; внутрішня норма прибутковості (BHP); термін окупності; інші показники, що відображають інтереси учасників комерціалізації інтелектуальної власності та специфіку самого інтелектуального продукту.

Чиста приведена вартість (NPV) – відтворює інтегральний ефект, який визначається як сума поточних ефектів за весь розрахунковий період, зведена до початкового етапу, або як перевищення інтегральних результатів над інтегральними витратами. Якщо протягом облікового періоду не відбувається інфляційних змін цінних характеристик або розрахунок проводиться в базових цінах, то значення NPV для постійної ставки дисконтування розраховується за формулою (2):

$$NPV = E_{інтегр} = ЧДД = \sum_{t=1}^T (R_t - Z_t) \frac{1}{(1 + E_n)^t} \quad (2)$$

де R_t - вартісна оцінка результатів (сума грошових надходжень), досягнута на t -му кроці (в t -му періоді часу); Z_t - кошторис витрат (інвестицій) в періоді t ; $E_t = (R_t - Z_t)$ – ефект, досягнутий на t -му кроці (за t -й проміжок часу).

На практиці для визначення NPV часто використовується модифікована формула (4). Для її використання капітальні вкладення виключаються зі складу Z_t і позначаються як K_t — капітальні вкладення на t -му етапі. При цьому сума дисконтованих капітальних інвестицій K_0 , тобто сума дисконтованих капітальних інвестицій визначається з використанням залежності (3).

$$K_0 = \sum_{t=1}^T K_t \frac{1}{(1 + E_n)^t} \quad (3)$$

Коефіцієнтом K^*_m позначемо витрати на t -му етапі за умови, що вони не включають капітальні вкладення (в цьому випадку збиток вводиться зі знаком "плюс", а прибуток - зі знаком "мінус").

У цьому випадку формула NPV записується наступним чином:

$$NPV = E_{інтегр} = ЧДД = \sum_{t=1}^T (R_t - Z_t^m) \frac{1}{(1 + E_n)^t} - K_0, \quad (4)$$

Модель (4) відтворює різницю між сумою зменшених ефектів і сумою капітальних інвестицій (K_0), зведених до того ж моменту часу. Якщо порівнювати варіанти комерціалізації інтелектуальної власності або промислових інновацій, то більш ефективним є той, що має найвищу чисту приведену вартість. Якщо $NPV < 0$, то варіант комерціалізації інтелектуальної власності є неефективним і від нього слід відмовитися.

Індекс дохідності ($ІД$) відтворює відношення суми зменшених ефектів до суми понесених витрат. Цей показник визначається за формулою (5).

$$ІД = \frac{1}{K_0} \sum_{t=1}^T (R_t - Z_t^m) \frac{1}{(1 + E_H)^t}, \quad (5)$$

де Z_t^m - кошторис поточних витрат на t -му етапі (в t -му періоді часу); K_0 - сума дисконтованих капітальних вкладень (інвестицій).

Індекс прибутковості характеризує середньорічну прибутковість вкладеного капіталу протягом звітного періоду. Цей показник тісно пов'язаний з NPV . Він будується з тих же елементів і його значення пов'язане зі значенням NPV : якщо NPV позитивний, то $ІД > 1$ і навпаки. Якщо $ІД > 1$ – інтелектуальна технологія ефективна, якщо $ІД < 1$ – неефективна. Критерієм вибору найбільш ефективного варіанту є максимальне значення індексу дохідності.

На відміну від чистої теперішньої вартості, індекс прибутковості є відносним показником. Завдяки цьому це дуже зручно при виборі одного проекту комерціалізації інтелектуальної власності або промислової інновації з ряду альтернативних, які мають приблизно однакові (близькі) значення NPV , або при комплектації інвестиційного портфеля з максимальним сумарним значенням NPV .

Внутрішня норма прибутковості ($ВНП$) як показник ефективності інновацій та об'єктів інтелектуальної власності представляє собою ставку дисконтування (E_{cd}), при якій вартість поточного економічного ефекту дорівнює теперішній вартості інвестиції або чиста теперішня вартість дорівнює нулю (формула 6).

$$\sum_{t=1}^T \frac{(R_t - Z_t^m)}{(1 + E_H)^t} = \sum_{t=1}^T \frac{K_t}{(1 + E_{cd})^t} \quad (6)$$

Розв'язок рівняння (6) дає змогу визначити ставку дисконтування E_{cd} .

Мета розрахунку цього показника при аналізі економічної ефективності запланованих інвестицій полягає в наступному. Показник $ВНП$ свідчить про максимально допустимий відносний рівень доходу, який може бути пов'язаний з даним об'єктом інтелектуальної власності або промисловою інновацією. Наприклад, якщо створення даного

інтелектуального продукту повністю фінансується за рахунок кредиту комерційного банку, то значення *ВНП* показує верхню межу допустимого рівня банківської процентної ставки, перевищення якої робить використання даного об'єкта інтелектуальної власності збитковим. Критерієм вибору кращого варіанту є максимальне значення *ВНП*, за необхідної умови, що воно перевищує мінімальну банківську процентну ставку.

На нашу думку, слід проявляти певну обережність при застосуванні показника *ВНП* в якості критерія при виборі того чи іншого варіанта інтелектуальної технології. Така думка ґрунтується на наступних положеннях. По-перше, аналізована норма існує не завжди. По-друге, рівняння (6) може мати більше одного розв'язку. Перший випадок зустрічається дуже рідко. У другому випадку правильний розрахунок *ВНП* дещо ускладнений, хоча і можливий. В якості першого наближення, в ситуації, коли простий (не дисконтований) інтегральний ефект має позитивне значення, ряд дослідників пропонують прийняти в якості $E_{сд}$ значення найменшого позитивного кореня рівняння (6).

Характерною рисою сучасності є оцінка соціальних результатів використання комерційних можливостей інтелектуальної власності та промислових інновацій. Цей показник використовується безпосередньо для економічної ефективності інтелектуальних технологій. Соціальний результат інтелектуального продукту, що оцінюється економічною мірою, постає як явище соціальних та економічних одночасно тому, що він задовольняє як економічні, так і соціальні потреби суспільства. На практиці економічна оцінка соціальних результатів пов'язується частіше всього з оцінкою параметрів навколишнього середовища (промисловими або природними). Пропонуються два способи оцінки соціальних результатів. Перший спосіб пропонує визначати сумарні втрати від забруднення навколишнього середовища, з використанням другого способу проводиться порівняння витрат, пов'язаних з реалізацією вибраного варіанта інтелектуальної технології, від якої забруднюється довкілля (потрібно додати витрати, пов'язані з дотриманням норм довкілля) з варіантом інтелектуальної технології, використання якої не забруднює довкілля.

Висновки з проведеного дослідження. Результати проведеного дослідження дають підстави для винесення загального висновку про те, що застосовувані нині методи оцінки ефективності використання комерційних можливостей інтелектуальної власності та промислових інновацій засновані на співвідношенні результатів і витрат, тобто. на зіставленні отриманого ефекту та витрат. Оцінка ефективності використання комерційних можливостей інтелектуальної власності та промислових інновацій повинна проводитись на всіх стадіях та етапах інноваційного процесу – починаючи з ескізного проектування та закінчуючи

освоєнням та реалізацією нововведень. Методи оцінки та система розрахункових показників для всіх стадій та етапів інноваційного процесу можуть бути однаковими, єдиними, але вихідні дані для розрахунків різняться за рівнем повноти інформації, рівнем достовірності та невизначеності, різноманітністю джерел. Це дозволяє регулювати інноваційний процес, вносячи зміни науково-технічного, економічного, інформаційного та аналітичного характеру.

Наведена система показників ефективності використання комерційних можливостей інтелектуальної власності та промислових інновацій є однією з можливих систем обліку та оцінки, яка може і повинна зазнавати змін у міру того, як формуватиметься і трансформуватиметься стратегія організації. Тим не менш, важливо, щоб оціночні показники були пов'язані з інноваційними цілями промислового підприємства та виступали як інструмент контролю на всіх ключових етапах інноваційної діяльності. Важливо не забувати, що з представлених видів оцінки ефективності використання комерційних можливостей інтелектуальної власності та промислових інновацій ґрунтується на приведенні витрат, здійснюваних у часі. Тому доцільно перевіряти отримане значення економічної ефективності, а також організувати жорсткий контроль витрачання коштів та дотримання запланованих термінів.

Список використаної літератури:

1. Перерва П. Г., Борзенко В. І., Кобелева Т. О. *Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник*. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/286988829.pdf>
2. Перерва П. Г., Кобелева Т. О. Маркетингова політика і стратегія збуту інновацій на ринку промислової продукції. *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Економічні науки*. Харків : НТУ "ХПІ", 2016. № 27 (1199). С. 77-81. URI: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/25752>
3. Косенко А. В., Перерва П. Г., Кобелева Т. О., Косенко О. П., Ткачова Н. П. Стратегія маркетингу логістичних послуг у підприємницькій діяльності: ціноутворення та політика розподілу. *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки): зб. наук. пр.* Харків: НТУ "ХПІ", 2021. № 1. С. 91-97. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/54964>
4. Pererva P. G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. *Technology transfer*. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. 668 p.
5. Болюх І., Кобелева Т., Перерва П. Стратегічний маркетинг: концептуальні основи використання. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти : матеріали 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 22-23 березня 2023 р.* Львів, 2023. Ч.2. С. 50-52. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/66196>
6. Маслак М. В., Перерва П. Г., Долина І. В., Кобелева Т. О., Глізнуца М. Ю. *Управління маркетингом туристичної діяльності: конспект лекцій*. Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 37 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49551>
7. Кобелева Т. О., Витвицька О. Д., Перерва П. Г., Ковальчук С. В. Стратегічне управління розвитком підприємства на засадах інтелектуальної власності. *Вісник НТУ "ХПІ" (економічні науки) : зб. наук. пр.* Харків : НТУ "ХПІ", 2022. № 1. С. 52-57. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60492>
8. Носирев О. О., Перерва П. Г., Долина І. В., Кобелева Т. О., Ткачова Н. П. *Менеджмент та маркетинг на ринку туристичних та готельно-ресторанних послуг: конспект лекцій / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т"*. Харків, 2020. 37 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49553>
9. Долина І. В., Перерва П. Г., Кобелева Т. О., Косенко А. В., Маслак М. В. *Маркетинговий менеджмент на світовому ринку туристичних послуг: конспект лекцій / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т"*. Харків, 2020. 35 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49554>

10. Матросова В. О., Перерва П. Г., Проскурня О. М., Кобелева Т. О., Косенко А. В. *Економіка, менеджмент, маркетинг туризму та гостинності : навч. Посібник*. Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 893с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/47906>.

11. Кобелева Т. О., Перерва П. Г. Кон'юнктура міжнародного ринку як економічна категорія маркетингової політики підприємства. *Сучасні тенденції міжнародних економічних відносин. Економічна інтеграція України у світове господарство*: кол. монографія / ред. І.М.Посохов [та ін.]. Харків : НТУ "ХПІ", 2016. С. 218-237. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/30772>

12. Приходько Є. Г., Перерва П. Г. Формування положень маркетингу вражень в індустрії туристичного бізнесу. *Авіація, промисловість, суспільство: матеріали 2-ї Міжнар. наук.-практ. конф., Кременчук, 12 травня 2021 р. : у 2 ч. Ч. 2*. Харків: ХНУВС, 2021. С. 476-478. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53698>

13. Перерва П. Г., Нагі С., Кобелева Т. О. Оцінка впливу інноваційної, інвестиційної та маркетингової політики підприємства на рівень конкурентоспроможності. *Вісник НТУ «ХПІ» (екон. науки) : зб. наук. пр.* Харків : НТУ "ХПІ", 2018. № 15 (1291). С. 89-94. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/36346>

14. Рудика В. І., Перерва П. Г., Кобелева Т. О. Сучасні тенденції інноваційного розвитку ринку електротехнічної продукції. *Сучасні технології та досягнення інженерних наук в галузі гідротехнічного будівництва та водної інженерії : зб. наук. пр.* Херсон : ХДАЕУ, 2021. Вип. 3. С.12-17. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53271>

15. Виниченко А. А., Кобелева Т. О., Перерва П. Г. Інноваційні процеси як фактор розвитку ринку промислової продукції. *Маркетинг в умовах розвитку цифрових технологій : матеріали 2-ї Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 1 листопада 2019 р.* Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2019. С.92-94. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/43524>

16. Перерва П. Г., Косенко О. П., Матросова В. О., Кобелев В. М. Інформаційне забезпечення обліку та аналізу на підприємствах туристичного бізнесу. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : матеріали 4-ї Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 31 березня 2021 р.* [Ч. 1]. Полтава: ПДАА, 2021. С.364-366. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53638>

17. Кобелева Т. О., Косенко А. В., Долина І. В. Особливості маркетингу послуг туристичного бізнесу. *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури : матеріали 5-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 23-25 травня 2019 р.* Львів: Львівська політехніка, 2019. С. 326-328. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/41503>

18. Перерва П. Г., Кобелева Т. О. Формування системи моніторингу підприємницької діяльності підприємства. *Економіка: реалії часу: електрон. наук. вид.* 2023. № 1 (65). С. 5-11. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2023/No1/5.pdf>

Referenses:

1. Pererva P. G., Borzenko V. I., Kobyelyeva T. O. *Intelektualna vlasnist: mahistersky kurs: pidruchnyk [Intellectual property: master's course: textbook]*. Kharkiv. NTU «KHPI», 2019. 1002 p. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/286988829.pdf>

2. Pererva P. G., Kobyelyeva T. O. Marketynhova polityka i stratehiya zbutu innovatsiy na rynku promyslovoyi produktsiyi [Marketing policy and marketing strategy of innovations on the market of industrial products]. *Visnyk Nats. tekhn. un-tu "KHPI" : zb. nauk. pr. Ekonomichni nauky*. Kharkiv. NTU "KHPI", 2016, № 27 (1199), pp. 77-81. Available at: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/25752>

3. Pererva P. G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. *Technology transfer*. Kharkiv-Miskolc. NTU «KhPI». 2012. 668 p.

4. Kosenko A. V., Pererva P. G., Kobyelyeva T. O., Kosenko O. P., Tkachova N. P. Stratehiya marketynhu lohistychnykh posluh u pidpryyemnytskiy diyalnosti: tsinoutvorenniya ta polityka rozpodilu [Marketing strategy of logistics services in business: pricing and distribution policy]. *Visnyk NTU «KHPI» (ekonomichni nauky): zb. nauk. pr.* Kharkiv: NTU "KHPI", 2021, № 1, pp. 91-97. Available at: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/54964>

5. Bolyukh I., Kobyelyeva T., Pererva P. Stratehichnyy marketynh: kontseptualni osnovy vykorystannya [Strategic marketing: conceptual bases of use]. *Aktualni problemy suchasnoho biznesu: oblikovo-finansovyy ta upravlins'kyi aspekty : materialy 5-yi Mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf., 22-23 bereznya 2023 r.* Lviv, 2023, CH.2, pp. 50-52. Available at: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/66196>.

6. Kobieliava T. O., Vytvytska O. D., Pererva P. G., Kovalchuk S. V. Stratehichne upravlinnia rozvytkom pidpryyemstva na zasadakh intelektualnoi vlasnosti [Strategic management of the development of the enterprise on the basis of intellectual property]. *Bulletin of NTU "KhPI" (Economic Sciences): coll. of science pr.* Kharkiv: NTU "KhPI", 2022, № 1, pp. 52-57. Available at: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60492>

7. Maslak M. V., Pererva P. G., Dolyna I. V., Kobyelyeva T. O., Hliznutsa M. Yu. *Upravlinnya marketynhom turystychnoyi diyalnosti [Management of tourism marketing]: konspekt lektsiy*. Nats. tekhn. un-t "Kharkiv. politekhn. in-t". Kharkiv, 2020. 37 p. Available at: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49551>.
8. Nosyryev O. O., Pererva P. G., Dolyna I. V., Kobyelyeva T. O., Tkachova N. P. *Menedzhment ta marketynh na rynku turystychnykh ta hotelno-restorannykh posluh [Management and marketing in the market of tourist and hotel-restaurant services]: konspekt lektsiy*. Nats. tekhn. un-t "Kharkiv. politekhn. in-t". Kharkiv, 2020. 37 p. Available at: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49553>.
9. Dolyna I. V., Pererva P. G., Kobyelyeva T. O., Kosenko A. V., Maslak M. V. *Marketynhovyy menedzhment na svitovomu rynku turystychnykh posluh [Marketing management on the world market of tourist services]: konspekt lektsiy*. Nats. tekhn. un-t "Kharkiv. politekhn. in-t". Kharkiv, 2020. 35 p. Available at: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49554>.
10. Matrosova V. O., Pererva P. G., Proskurnya O. M., Kobyelyeva T. O., Kosenko A. V. *Ekonomika, menedzhment, marketynh turyzmu ta hostynnosti : navch. Posibnyk [Economy, management, marketing of tourism and hospitality: training. Guide]*. Nats. tekhn. un-t "Kharkiv. politekhn. in-t". Kharkiv, 2020. 893 p. Available at: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/47906>.
11. Kobyelyeva T. O., Pererva P. G. Konyunktura mizhnarodnoho rynku yak ekonomichna katehoriya marketynhovoyi polityky pidpryyemstva [The situation of the international market as an economic category of the company's marketing policy]. *Suchasni tendentsiyi mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn. Ekonomichna intebratsiya Ukrayiny u svitove hospodarstvo: kol. monohrafiya / red. I.M. Posokhov [ta in.]*. Kharkiv. NTU "KHPI", 2016, pp. 218-237. Available at: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/30772>
12. Prykhodko Ye. H., Pererva P. G. Formuvannya polozhen marketynhu vrazhen v industriyi turystychnoho biznesu [Formation of impression marketing provisions in the tourism business industry]. *Aviatsiya, promyslovisht', suspil'stvo: materialy 2-yi Mizhnar. nauk.-prakt. konf., Kremenichuk*, 12 travnya 2021 r.: u 2 ch. Ch. 2. Kharkiv: KHNUVS, 2021, pp. 476-478. Available at: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53698>
13. Pererva P. G., Nahi S., Kobyelyeva T. O. Otsinka vplyvu innovatsiyanoi, investytsiyanoi ta marketynhovoyi polityky pidpryyemstva na riven konkurentospromozhnosti [Assessment of the impact of innovative, investment, and marketing policies of the enterprise on the level of competitiveness]. *Visnyk NTU «KHPI» (ekon. nauky) : zb. nauk. pr. Kharkiv : NTU "KHPI"*, 2018, № 15 (1291), pp. 89-94. Available at: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/36346>
14. Rudyka V. I., Pererva P. G., Kobyelyeva T. O. Suchasni tendentsiyi innovatsiynoho rozvytku rynku elektrotekhnichnoyi produktsiyi [Modern trends in the innovative development of the electrotechnical products market]. *Suchasni tekhnolohiyi ta dosyahnennya inzhenernykh nauk v haluzi hidrotekhnichnoho budivnytstva ta vodnoyi inzheneriyi : zb. nauk. pr. Kherson : KHDAEU*, 2021, Vyp. 3, pp. 12-17. Available at: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53271>
15. Vynychenko A. A., Kobyelyeva T. O., Pererva P. G. Innovatsiyni protsesy yak faktor rozvytku rynku promyslovyi produktsiyi [Innovative processes as a factor in the development of the industrial product market]. *Marketynh v umovakh rozvytku tsyfrovyykh tekhnolohiy : materialy 2-yi Vseukr. nauk.-prakt. internet-konf., 1 lystopada 2019 r.* Lutsk. IVV Lutskoho NTU, 2019, pp. 92-94. Available at: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/43524>
16. Pererva P. G., Kosenko O. P., Matrosova V. O., Kobyelyev V. M. Informatsiyne zabezpechennya obliku ta analizu na pidpryyemstvakh turystychnoho biznesu [Information provision of accounting and analysis at enterprises of the tourism business]. *Aktualni problemy ta perspektyvy rozvytku obliku, analizu ta kontrolyu v sotsialno-oriyentovaniy systemi upravlinnya pidpryyemstvom : materialy 4-yi Vseukr. nauk.-prakt. internet-konf.*, 31 bereznya 2021 r. [Ch. 1]. Poltava. PDAA, 2021, pp. 364-366. Available at: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53638>
17. Kobyelyeva T. O., Kosenko A. V., Dolyna I. V. Osoblyvosti marketynhu posluh turystychnoho biznesu [Peculiarities of marketing services of tourism business]. *Problemy formuvannya ta rozvytku innovatsiyanoi infrastruktury : materialy 5-yi Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 23-25 travnya 2019 r.* Lviv. Lvivska politekhnika, 2019, pp. 326-328. Available at: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/41503>
18. Pererva P. G., Kobyelyeva T. O. Formuvannya systemy monitorynhu pidpryyemnytskoyi diyalnosti pidpryyemstva [Formation of a system for monitoring the enterprise's entrepreneurial activity]. *Ekonomika: realiyi chasu: elektron. nauk. vyd.* 2023, № 1 (65), pp. 5-11. Available at: <https://economics.net.ua/files/archive/2023/No1/5.pdf>

Надійшла до редакції 03.06.2023р.